

**Психологічні
основи навчання
та професійної
підготовки у
вищій школі**

В умовах усвідомлення кризового стану вищої освіти та пошуків науково обґрунтованих шляхів виходу з нього виникає і розвивається **психологія вищої школи**

СИСТЕМАТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ РОЗПОЧАЛОСЬ У 60-Х РОКАХ ХХ СТ.

- Б. Ананьєв
- І. Бех
- Н. Кузьміна,
- В. Лісовський
- О. Мороз
- В. Сластьонін
- С. Смирнов
- В. Якунін та ін.

ПСИХОЛОГІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

ОБ'ЄКТ

соціальні суб'єкти, їхня діяльність, зв'язки відношення

ПРЕДМЕТ

особистість викладача та студента в їхній розвивальній педагогічній взаємодії.

Вивчає закономірності функціонування психіки студента як суб'єкта навчально-професійної діяльності та специфіку науково-педагогічної діяльності викладача, а також соціально-психологічні особливості професійно-педагогічного спілкування та взаємин викладачів і студентів

Психологія вищої школи

Психологія вищої школи

це наука, що вивчає закономірності функціонування психіки студента як суб'єкта навчально-професійної діяльності та специфіку науково-педагогічної діяльності викладача, а також соціально-психологічні особливості професійно-педагогічного спілкування та взаємин викладачів і студентів

Категорії психології вищої школи

Навчання

Розвиток

Виховання

ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ

- Професійна спрямованість
- Професійна соціалізація
- Професійна ідентичність
- Навчально-професійна діяльність
- Я-концепція студента
- Професійно-педагогічне спілкування
- Студентська академічна група
- Професіоналізм
- Адаптація
- Професійна готовність

ЗАВДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

- готувати фахівців із вищою освітою до подальшої самостійної безперервної самоосвіти, озброїти їх методами теоретичного мислення й наукового пізнання;
- навчити орієнтуватися в потоці інформації, яка нарощує темпи збільшення обсягу;
- виховувати потребу в подальшій самоосвіті та професійному самовдосконаленні.

АКТУАЛЬНІ НАУКОВО- ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

- психологічне обґрунтування професіограми сучасного фахівця вищої кваліфікації;
- виявлення соціокультурних, соціально-психологічних, індивідуально-психологічних і дидактичних чинників соціалізації особистості майбутнього фахівця;
- дослідження психологічних проблем підготовки науково-педагогічних кадрів, становлення особистості майбутнього викладача ;
- вивчення психологічних засад наукової творчості, вдосконалення професіоналізму й підвищення педагогічної майстерності викладачів

ДІАГНОСТИЧНО- КОРЕКЦІЙНІ ЗАВДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

- розробка методів професійної орієнтації старшокласників;
- діагностика настанов студентів задля формування позитивної «Я-концепції»;
- визначення рівня психологічної готовності першокурсників до навчання у вищій школі та розробка передумов їхньої успішної адаптації;
- вивчення стану взаємин викладачів і студентів для налагодження оптимальної педагогічної взаємодії, конструктивного розв'язання можливих міжособистісних конфліктів.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

- розробка наукової, психолого-методичної бази для контролю за процесом, змістом та умовами психічного розвитку студентів, їх особистісним зростанням і професійним становленням;
- психологічна експертиза змісту робочих програм із вивчення навчальних дисциплін;
- обґрунтування оптимальних форм навчально-професійної діяльності та спілкування студентів;

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

- розробка особистісно-орієнтованих технологій навчання студентів, психологічне обґрунтування інноваційних дидактичних проектів і педагогічних експериментів у вищій школі;
- пошук ефективних шляхів (методів і засобів) забезпечення фундаментальної психологічної підготовки студентів, підвищення рівня їхньої загальної культури та психологічної компетенції;
- надання психологічної допомоги та підтримки учасникам педагогічного процесу

Навчання у ЗВО

складний, багатоплановий процес взаємодії педагога та студента, спрямований на оволодіння знаннями, уміннями й навичками; формування наукового світогляду; забезпечення інтелектуального розвитку особистості; оволодіння методами самостійної пізнавальної діяльності

Суперечності

- між зростаючими вимогами суспільства до процесу навчання і загальним станом цього процесу, який потребує постійного вдосконалення
- між досягнутим студентами рівнем знань, і знаннями, вміннями й навичками, необхідними умінь та навичок для розв'язання поставлених перед ними нових завдань;
- між фронтальним викладом матеріалу й індивідуальним характером його засвоєння;
- між теоретичними знаннями й уміннями використовувати їх на практиці.

КОМПОНЕНТИ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

- ЦІЛЬОВИЙ
- СТИМУЛЮЮЧЕ-МОТИВАЦІЙНИЙ
- ЗМІСТОВИЙ
- ОПЕРАЦІЙНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ
- КОНТРОЛЬНО-РЕГУЛЮЮЧИЙ
- ОЦІННО-РЕЗУЛЬТАТИВНИЙ

Функції навчання у ПРОФЕСІЙНА ЗВО

виявляється в тому, що навчання
набуває професійної
спрямованості.

ОСВІТІНЯ

забезпечення студентів
можливістю здобути наукові
систематизовані знання
відповідно до навчального плану,
а також набути професійно
важливих умінь і навичок

РОЗВИВАЛЬНА

передбачає розвиток
пізнавальних психічних процесів
особистості, волі, емоцій,
навчальних інтересів, мотивів і
здібностей студентів

ВИХОВНА

спрямована на формування
індивідуальних і професійно
значущих якостей
особистості майбутнього
фахівця

Учіння

складний цілеспрямований процес засвоєння студентами знань, оволодіння вміннями та навичками, тобто оволодіння соціальним досвідом у його узагальненому вигляді

Викладання

це діяльність викладача, спрямована на управління навчально-пізнавальною діяльністю студента, яка виявляється в передаванні інформації, організації навчально-пізнавальної діяльності, наданні допомоги в разі труднощів у процесі навчання, стимулювання інтересу, самостійності й творчості студентів, оцінці їхніх навчальних досягнень

ОСОБЛИВОСТІ УЧБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

65,8%

НЕ ВМІННЯ
РАЦІОНАЛЬНО
РОЗПОДІЛЯТИ ЧАС

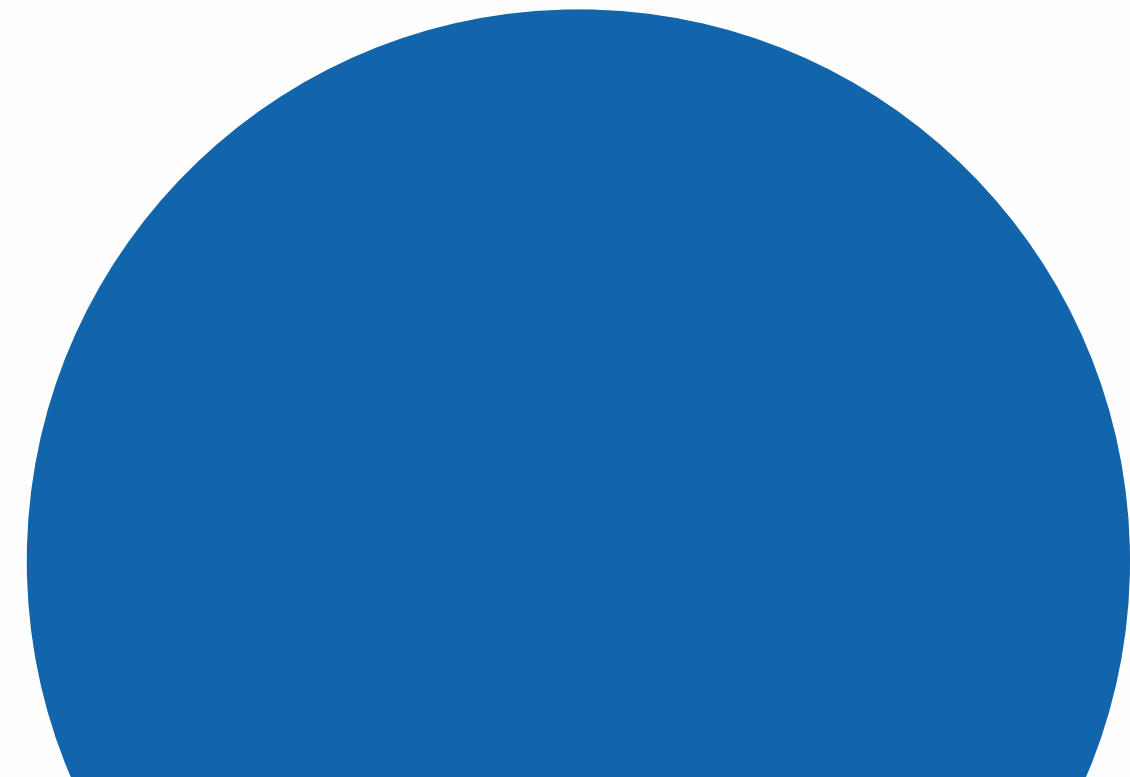
24,8%

НЕДОСТАТНІСТЬ
НАВИЧОК САМООСВІТИ

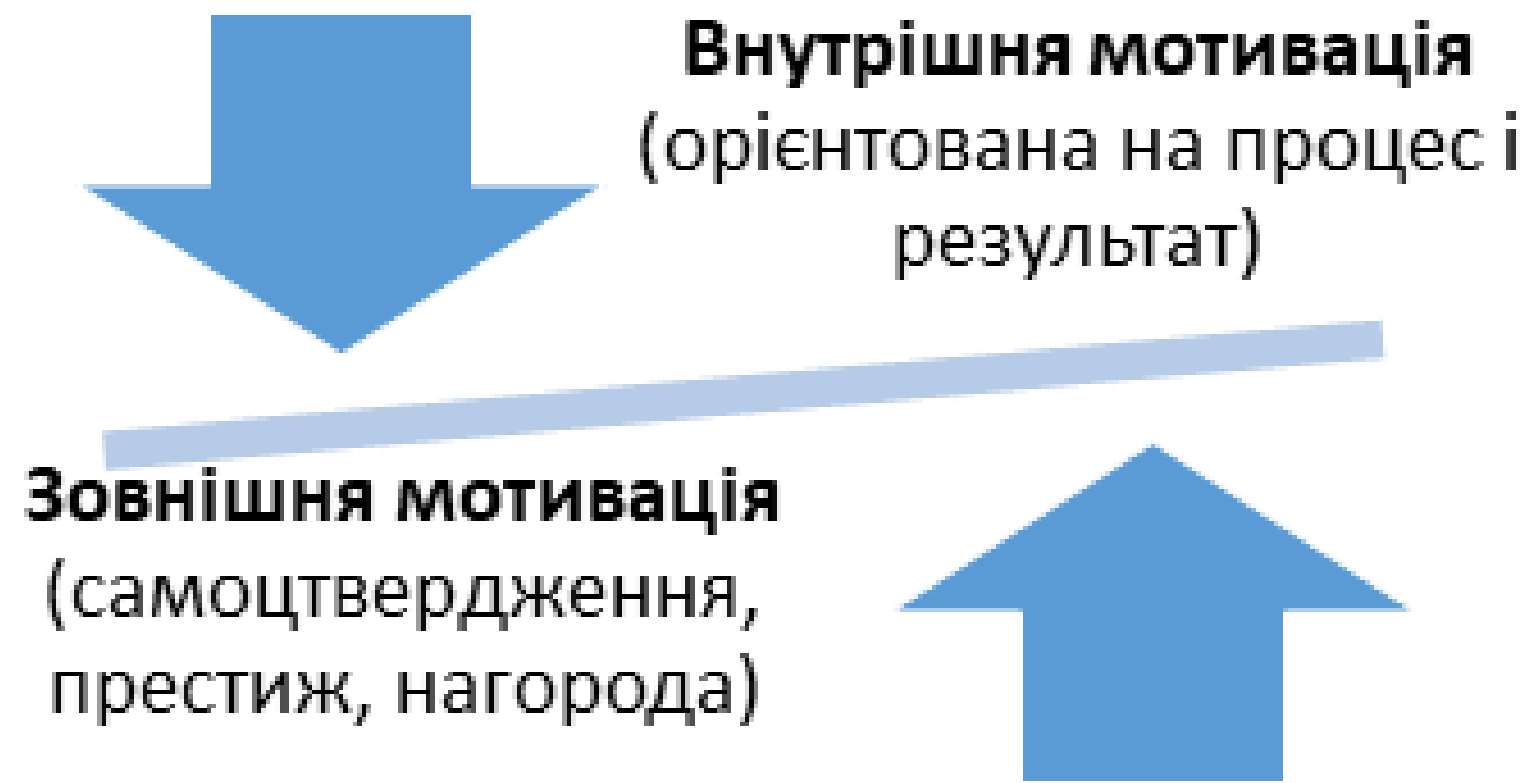

ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

це свідоме виявлення активності індивіда, спрямоване на пізнання навколишньої дійсності, що здійснюється упродовж усього життя, у всіх видах діяльності і соціальних взаємовідносин, містить у своїй структурі мотиваційно-вольовий, процесуально-операційний і результативний компоненти та здійснюється за допомогою пізнавальних актів розуміння та рефлексії

МОТИВИ НАВЧАННЯ

- Мотиви, закладені в самій навчальній діяльності, пов'язані з її прямим продуктом (*пізнавальні мотиви*)
- Мотиви, пов'язані з непрямим продуктом навчання, його результатом, з тим, що лежить поза самої навчальної діяльності (*соціальні мотиви*)

Принципи й психолого-педагогічні умови забезпечення професійної мотивації навчання студентів

Формувати (і підтримувати) прагнення студентів виявити і ствердити себе через навчально-професійну діяльність

Допомагати (навчати) мінімізувати тривожність, невпевненість щодо професійної діяльності, приділяти увагу розвиткові професійних якостей, здібностей до саморегуляції

Навчання набуває життєвого сенсу, якщо приносить задоволення, почуття успіху, усвідомлення власного просування вперед

Студент

особа, яка зарахована до закладу вищої освіти з метою отримання вищої освіти на певному рівні (молодший бакалавр, бакалавр, магістр)

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА

між розвитком інтелектуальних і фізичних сил студентства і жорстким лімітом часу та економічних можливостей для задоволення збільшених потреб

ДИДАКТИЧНА

між прагненням до самостійності у доборі знань і досить жорсткими формами та методами підготовки спеціаліста певного профілю

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА

між великою кількістю інформації, що надходить різними каналами, розширює знання студентів і відсутністю часу, а іноді бажання розумової переробки, що призводить до поверховості у знаннях і мисленні

Суперечності студентського віку

ВІКОВІ

ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТСТВА

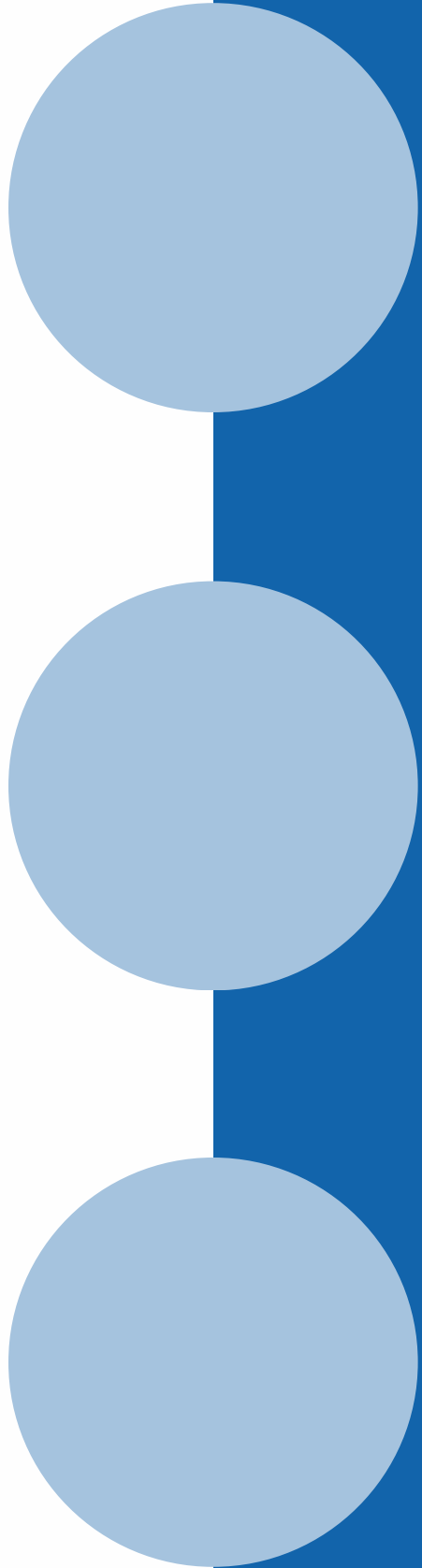
КОМПЛЕКС ФІЗИЧНИХ, ПІЗНАВАЛЬНИХ,
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ, МОТИВАЦІЙНИХ,
ЕМОЦІЙНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ,
ПРИТАМАННИХ БІЛЬШОСТІ ЛЮДЕЙ
ОДНОГО ВІКУ

- **18-25 років**
період відносно високого розвитку
мислення, пам'яті та низького рівня
розвитку уваги
- **26-29 років**
період найнижчого рівня розвитку
мислення і пам'яті та високого рівня
розвитку уваги
- **30-33 років**
період відносно високого рівня
розвитку пам'яті, мислення, уваги
- **34-36 років**
період спаду рівнів розвитку
психічних функцій

Основні напрями розвитку особистості студента

- зростає соціальна, духовна й моральна зрілість студентів ;
- збільшується вага самоусвідомлення та самовиховання ;
- більш рельєфно виступає індивідуальність студента;
- зростають вимоги студента в галузі своєї майбутньої спеціальності;
- міцніє його освітньо-професійна самостійність і готовність до майбутньої практичної роботи;
- розвиваються професійна спрямованість,

Типологія студентів

студенти з позитивною професійною спрямованістю

студенти, які остаточно ще не визначилися у своєму ставленні до професії

студенти з негативним ставленням до професії

Адаптація

ФОРМАЛЬНА

стосується інформаційної обізнаності з новими реаліями студентського життя

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА

процес внутрішньої інтеграції груп студентів-першокурсників і інтеграція цих груп зі студентським оточенням загалом

ДИДАКТИЧНА

пов'язана з готовністю студента опанувати різноманіттям нових організаційних форм, методів і змісту навчально-професійної діяльності

ОСОБИСТІСНО-ПСИХОЛОГІЧНА

пов'язана з прийняттям студентом нової соціальної позиції й опануванням нової соціальної ролі

49%

СТУДЕНТІВ ВАЖКО
ПЕРЕБУДОВУЮТЬСЯ ДО
НОВИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

20%

ГОСТРО ПЕРЕЖИВАЮТЬ
ВІДІРВАНІСТЬ ВІД СІМ'Ї,
ВАЖКО ПРИСТОСОВУЮТЬСЯ
ДО САМООБСЛУГОВУВАННЯ

12%

СТУДЕНТІВ ВІДЧУВАЮТЬ
ТРУДНОЩІ ВХОДЖЕННЯ
В НОВИЙ КОЛЕКТИВ

39%

НЕ МОЖУТЬ ОХОПИТИ
ВЕСЬ ОБСЯГ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Типи адаптації студента

I ТИП

студент, який легко адаптується до нових умов, швидко виробляє стратегію своєї поведінки, легко входить у колектив; поведінка емоційно стійка, неконфліктна

II ТИП

студент, адаптація якого цілком залежить від середовища й соціального оточення

III ТИП

студент, який важко адаптується через свої індивідуальні особливості

Студентська група

первинна, реальна, мала група, офіційно створена (зовнішньо організована), яка може вміщувати в себе й неформальні мікрогрупи

СТУДЕНТІВ У ГРУПІ ПОЄДНУЄ

- спільна мета;
- спільна навчально-професійна діяльність;
- зв'язки ділового та особистісного характеру;
- однорідність складу групи за віком;
- високий рівень самоврядування;
- обмежений час існування.

Офіційна

характеризується цільовим призначенням – професійна підготовка, сприяння становленню майбутнього фахівця, ґрунтується на відношенні поваги – авторитетності (ділова сфера)

Не офіційна

у групі виникають неофіційні угруповання на основі інтересів один до одного або симпатії – антипатії (емоційна сфера)

ВІДСУТНІСТЬ СТРУКТУРИ

кожен сам собою або наявні лише попарні зв'язки («діади»)

СТРУКТУРА, ЩО ФОРМУЄТЬСЯ

є мікрогрупи з декількох членів, інші залишаються самі по собі

КОНКУРУЮЧА СТРУКТУРА

наявність 2-3 конкуруючих між собою мікрогруп

ВЗАЄМОДІЮЧА СТРУКТУРА

наявність декількох мікрогруп, що активно взаємодіють при організації та здійсненні спільної діяльності

Варіанти соціально- психологічної структури студентської групи:

